

Het Deense meisje

David Ebershoff

Het Deense meisje

Vertaald door
Lilian Schreuder

Ambo|Anthos
Amsterdam

ISBN 978 90 263 3321 7

© 2000, 2016 David Ebershoff

© 2000, 2015 Nederlandse vertaling Ambo|Anthos uitgevers,
Amsterdam en Lilian Schreuder

Oorspronkelijke titel *The Danish Girl*

Oorspronkelijke uitgever Viking Penguin, New York

Omslagontwerp b'IJ Barbara

Omslagillustratie © 2015 Universal Studios. All Rights Reserved

Verspreiding voor België:

Veen Bosch & Keuning uitgevers nv, Antwerpen

Voor Mark Nelson

DEEL I

Kopenhagen, 1925

Zijn vrouw wist het als eerste. ‘Wil je me een plezier doen?’ riep Greta die eerste middag vanuit de slaapkamer. ‘Zou je me even er-gens mee kunnen helpen?’

‘Natuurlijk,’ zei Einar, zijn ogen op het doek gericht. ‘Zeg het maar.’

Het was een frisse dag, met een koude wind die waaide vanuit de Oostzee. Ze zaten in hun appartement in het Weduwehuis, waar Einar, tenger en nog geen vijfendertig, uit zijn hoofd werkte aan een schilderij van een winters Kattegat. Het zwarte water was witgekuifd en wreed, het graf van honderden vissers die terug-keerden naar Kopenhagen met hun zoute vangst. De buurman onder hen was een zeeman, een man met een rond hoofd die zijn vrouw uitschold. Terwijl Einar de grijze bolling van iedere golf schilderde, stelde hij zich voor hoe de zeeman verdronk, een wan-hopige hand geheven, terwijl hij zijn vrouw nog steeds uitschold voor havenhoer, met een stem die rauw was van de aardappelwod-ka. Einar wist precies hoe hij zijn verf moest mengen: donker en grijs genoeg om een man te verzwelgen, om zijn wegstervende ge-schreeuw met gebulder te overstemmen.

‘Ik kom zo,’ zei Greta, die jonger was dan haar man en bovendien knap, met een breed, gelijkmatig gezicht. ‘Dan kunnen we begin-nen.’

Ook in dit opzicht was Einar anders dan zijn vrouw. Hij schilderde het land en de zee – kleine rechthoeken beschenen door het schuine junielicht, of gedempt door de matte januarizon. Greta schilderde portretten, vaak op ware grootte, van tamelijk belangrijke mensen met roze lippen en glanzende haren. Herre I. Glückstadt, de financier achter de vrijhaven van Kopenhagen. Christian Dahlgaard, bonthandelaar van de koning. Ivar Knudsen, directielid van de scheepsbouwmaatschappij Burmeister en Wain. Vandaag had Anna Fonsmark, mezzosopraan bij de Koninklijke Deense Opera, moeten komen. Directeuren en grootindustriëlen gaven Greta opdracht om portretten te schilderen die werden opgehangen in kantoren, boven een archiefkast, of in een gang aan een muur die was beschadigd door de kar van een arbeider.

Greta verscheen in de deuropening. Ze had haar haar naar achteren getrokken. ‘Weet je zeker dat je het niet erg vindt om even op te houden met je werk en mij te helpen?’ zei ze. ‘Ik zou het je niet vragen als het niet belangrijk was. Het komt alleen doordat Anna weer eens heeft afgezegd. Vind je het niet erg om haar kousen aan te trekken?’ vroeg Greta. ‘En haar schoenen?’

De aprilzon stond achter Greta en filterde door de zijden stof die slap in haar hand hing. Door het raam kon Einar de Rundetårn zien, als een enorme stenen schoorsteen, en daarboven maakte de Deutsche Aero-Lloyd zich klaar voor zijn dagelijkse vlucht naar Berlijn.

‘Greta?’ zei Einar. ‘Wat bedoel je?’ Een olieachtige verfdruppel viel van zijn penseel op zijn laars. Edvard IV begon te blaffen en bewoog zijn witte kop heen en weer, van Einar naar Greta en weer terug.

Anna heeft weer afgezegd,’ zei Greta. ‘Ze heeft een extra repetitie voor *Carmen*. Ik heb een paar benen nodig om haar portret te kunnen afmaken, anders krijg ik het nooit af. En toen dacht ik bij mezelf: die van jou kan ik wel gebruiken.’

Greta liep naar hem toe, met in haar andere hand de mosterd-

gele schoenen met tinnen gespen. Ze droeg haar schilderskiel die vóór sloot met knopen, en opgenaaide zakken had waarin ze dingen stopte die ze voor Einar verborgen wilde houden.

‘Maar ik kan Anna’s schoenen toch niet aan,’ zei Einar. Terwijl Einar naar zijn kleine, gewelfde voeten keek, met de soepele hiel, bedacht hij dat de schoenen misschien toch wel zouden passen. Zijn tenen waren smal, met een paar fijne zwarte haartjes. Hij stelde zich voor hoe de opgerolde kous over het witte bot van zijn enkel zou glijden. Over het kussentje van zijn kuit. In een jarretel zou klikken. Einar moest even zijn ogen sluiten.

Ze leken op de schoenen die hij de week ervoor had gezien in de etalage van het warenhuis Fonnesbech, bij een etalagepop in een nachtblauwe jurk. Einar en Greta waren gestopt om de etalage te bewonderen, die was versierd met een slinger van gele narcissen. Greta zei: ‘Mooi hè?’ Hij reageerde niet; in de weerspiegeling in het raam was te zien dat hij zijn ogen wijd opensperde, en toen moest Greta hem bij de etalage van Fonnesbech vandaan trekken. Ze trok hem met zich mee door de straat, langs de pijpenwinkel, terwijl ze zei: ‘Einar, is er iets?’

De voorkamer van het appartement diende als hun atelier. Het plafond, voorzien van smalle balken, was gewelfd als een omgekeerde sloep. Door zeemist waren de ramen van de dakkapellen kromgetrokken, en de vloer helde onzichtbaar naar het westen. Als het Weduwehuis de volle middagzon kreeg, drong er een vage haringlucht door de muren. In de winter lekten de dakramen soms, wanneer een koude motregen de verf op de muren deed bubbelen. Einar en Greta hadden hun ezels naast elkaar onder de dubbele dakramen geplaatst, naast de dozen met olieverblijnde doeken. Als Einar en Greta niet schilderden, bedekten ze ter bescherming alles onder groen zeildoek dat de zeeman onder hen op de overloop had achtergelaten.

‘Waarom wil je dat ik haar schoenen draag?’ vroeg Einar. Hij zat

in de stoel met de zitting van touw die afkomstig was uit de schuur van zijn grootmoeders boerderij. Edvard IV sprong op zijn schoot; de hond trilde helemaal door het geschreeuw van de zee-man onder hen.

‘Voor mijn schilderij van Anna,’ zei Greta. En toen: ‘Ik zou het voor jou ook doen.’ Op de zijkant van haar wang zat een oppervlakkig litteken als gevolg van de waterpokken. Met haar vinger streek ze er zachtjes over, iets wat ze deed, zo wist Einar, als ze gespannen was.

Greta knielde om de veters van Einars laarzen los te maken. Haar haar was lang en blond, meer Deens van kleur dan het zijne; ze duwde het altijd achter haar oren als ze aan iets nieuws wilde beginnen. Nu gleed het over haar gezicht terwijl ze aan de knoop in Einars veters peuterde. Ze rook naar de sinaasappelolie die haar moeder eens per jaar verzond in een kist vol bruine flessen met het etiket ZUIVER PASADENA EXTRACT. Haar moeder dacht dat ze die gebruikte om koekjes te bakken, maar in plaats daarvan deppte Greta het spul achter haar oren.

Greta ging Einars voeten wassen in een bak. Ze deed het zacht maar efficiënt, ze wreef snel met de badspons tussen zijn tenen. Einar rolde zijn broek nog verder op. Zijn kuiten waren welgevormd, bedacht hij plotseling. Hij stak zijn voet elegant naar voren, en Edvard IV begon het water van zijn kleine teen te likken, een hamerteen die nooit een nagel had gehad.

‘Dit is toch ons geheimpje, Greta?’ fluisterde Einar. ‘Je zegt het toch tegen niemand, hè?’ Hij was zowel bang als opgewonden en zijn hart, zo groot als een kindervuist, bonkte in zijn keel.

‘Tegen wie zou ik dat moeten zeggen?’

‘Tegen Anna.’

‘Anna hoeft dit niet te weten,’ zei Greta. Maar ach, Anna was een operazangeres, dacht Einar. Ze was gewend aan mannen in vrouwenkleren. En vrouwen in mannenkleren, de zogenaamde *Hosenrolle*. Het was het oudste bedrog ter wereld. En op het toneel van de

opera betekende het absoluut niets – niets dan verwarring. Een verwarring waaraan altijd een eind kwam in het laatste bedrijf.

‘Niemand hoeft iets te weten,’ zei Greta, en Einar, die het gevoel had dat er een schijnwerper op hem stond gericht, ontspande en schoof de kous over zijn kuit.

‘Je doet hem achterstevoren aan,’ zei Greta terwijl ze de naad rechte trok. ‘Zachtjes optrekken.’

In de tweede kous kwam een ladder. ‘Heb je nog een paar?’ vroeg Einar.

Greta’s gezicht verstarde, alsof haar ineens iets te binnen schoot; toen liep ze naar de garderobekast van gelooft essenhout. De kast had bovenop bergruimte, een ovale spiegel in de deur en drie laden met ronde koperen grepen; de bovenste ervan sloot Greta af met een kleine sleutel.

‘Deze zijn dikker,’ zei Greta, terwijl ze Einar een tweede paar overhandigde. Ze waren netjes opgevouwen tot een vierkant, waardoor ze in Einars ogen op een stukje vlees leken – een stukje van Greta’s huid, bruin door een zomervakantie in Menton. ‘Wees er alsjeblieft voorzichtig mee,’ zei ze. ‘Ik wil ze morgen dragen.’

Greta’s haar omlijstte een strook zilverwitte huid, en Einar vroeg zich af wat ze daaronder dacht. Met haar schuin omhoog gericht blik en dichtgeknepen lippen leek ze ergens haar zinnen op te hebben gezet. Einar kon zichzelf er niet toe zetten om het haar te vragen; hij had het gevoel dat hij vastgebonden zat, met een oude verfdok over zijn mond. En dus verwonderde hij zich in stilte over zijn vrouw, terwijl er iets van wreveld zichtbaar werd op zijn bleke, gladde gezicht, dat veel weg had van de schil van een witte perzik. ‘Wat ben je toch een mooie man,’ had ze jaren geleden gezegd, toen ze voor het eerst alleen waren.

Greta moest zijn gevoel van onbehagen hebben opgemerkt, want ze stak haar handen uit, legde ze om Einars wangen en zei: ‘Het heeft niets te betekenen.’ En toen: ‘Wanneer hou je daar nu eens mee op, met je druk maken over wat andere mensen denken?’

Einar vond het prachtig als Greta dat soort dingen verkondigde – de manier waarop ze met haar handen door de lucht zwaaide en haar overtuigingen verkondigde alsof het halve waarheden waren. Hij vond dat haar meest Amerikaanse trekje, dat en haar voorliefde voor zilveren sieraden.

‘Het komt goed uit dat je maar weinig haar op je benen hebt,’ zei Greta, alsof ze dat voor het eerst zag. Ze mengde haar olieverf in de kleine aardewerken Knabstrup-kommen. Greta had de bovenste helft van Anna’s lichaam af, waarop zich door het jarenlange eten van in boter gebakken zalm een dun laagje vet had gevormd. Einar was onder de indruk van de manier waarop Greta Anna’s handen had geschilderd die een boeket lelies vasthielden. De vingers waren nauwgezet weergegeven, de knokkels samenge trokken, de nagels licht maar toch niet doorschijnend. De lelies hadden een mooie maanwitte kleur, met vlekjes roestkleurig stuifmeel. Greta was een inconsistente schilder, maar Einar zei dat nooit tegen haar. In plaats daarvan prees hij haar zoveel hij kon, misschien zelfs wel te veel. Maar hij hielp haar waar mogelijk en probeerde haar technieken te leren waarvan hij dacht dat ze die niet kende, vooral over licht en afstand. Einar twijfelde er niet aan of Greta zou een uitstekende schilder worden als ze eenmaal het juiste onderwerp had gevonden. Buiten het Weduwehuis dreef een wolk voorbij, en er viel zonlicht op het half afgemaakte portret van Anna.

De sokkel die Greta gebruikte was een Chinese gelakte kist, gekocht van de Kantonese wasvrouw die om de dag langskwam en zichzelf niet aankondigde door vanaf de straat te roepen, maar met het *ping!* van goudkleurige, aan haar vingers bevestigde belle-tjes.

Terwijl Einar op de Chinese gelakte kist stond, werd hij duizelig en warm. Hij keek omlaag naar zijn schenen, waar de zijde glad was, op een paar haartjes na die erdoorheen staken als het lichte dons op een boon. De gele schoenen leken te fragiel om hem steun

te kunnen geven, maar zijn voeten voelden zo omhoog gebogen natuurlijk aan, alsof hij een lang niet gebruikte spier aanspande. Er kwam een gedachte op in Einars hoofd, en hij moest denken aan een vos die achter een veldmuis aan joeg: de smalle rode neus van de vos die door een golvend peulvruchtenveld naar de muis speurde.

‘Sta stil,’ zei Greta. Einar keek uit het raam en zag de gecanneleerde koepel van het Koninklijk Theater, waar hij soms decors schilderde voor het operagezelschap. Op dit moment was Anna daarbinnen bezig met een repetitie voor *Carmen*, haar zachte armen uitdagend omhooggestoken voor het door hem geschilderde decor van de arena van Sevilla. Soms, wanneer Einar in het theater schilderde, zwol Anna’s stem op in de zaal als een waterval van koper. Hij werd daar vaak zo trillerig van dat hij met zijn kwast vlekken maakte op het achterdoek, en hij wreef dan met zijn vuisten over zijn ogen. Anna had niet echt een mooie stem – een beetje ongepolijst en klagerig, een beetje doorleefd, op de een of andere manier mannelijk en vrouwelijk tegelijk. Toch had die meer vibrato dan de meeste Deense stemmen, die vaak dun en kleurloos waren en te mooi om je de rillingen over je rug te laten lopen. Anna’s stem had de warmte van het zuiden; hij verwarmde Einar, alsof haar keel roodgloeiend was van kolen. Hij klom weleens van zijn ladder achter het toneel en ging dan in de coulissen staan; hij keek dan hoe Anna, in haar witte lamswollen tuniek, haar forse mond opendeed als ze repeteerde met dirigent Dyvik. Ze leunde meestal naar voren als ze zong; Anna zei altijd dat er een muzikale zwaartekracht was die haar kin in de richting van de orkestbak trok. ‘Ik denk dan aan een dunne zilveren ketting aan de punt van de dirigeerstok die hiermee verbonden is,’ zei ze soms, en dan wees ze op de moedervlek, een soort kruimel op haar kin. ‘Zonder dat kettingje zou ik misschien niet weten wat ik zou moeten doen. Ik zou niet weten hoe ik mezelf zou moeten zijn.’

Als Greta schilderde, stak ze meestal haar haar op met een

schildpadkam; haar gezicht leek er groter door, alsof Einar er door een kom water naar keek. Greta was waarschijnlijk de langste vrouw die hij ooit had gekend, haar hoofd kwam hoog genoeg om over de halve kanten gordijnen te kunnen kijken die sommige bewoners op de begane grond voor hun ramen aan de straatkant hadden hangen. Naast haar voelde Einar zich klein, alsof hij haar zoon was; langs haar kin keek hij op naar haar ogen, en hij moest zich uitstrekken om een afhappende hand te kunnen pakken. Haar schilderskiel met de opgestikte zakken werd speciaal voor haar gemaakt door de naaister met de witte haarknot die om de hoek woonde, en die toen ze Greta's borst en armen had opgemeten met een gele centimeter, vervuld was van verbazing en ongelof omdat zo'n grote, gezonde vrouw geen Deense was.

Greta schilderde met een flexibel soort concentratie die Einar bewonderde. Ze kon de glans in een linkeroog aanbrengen, dan naar de voordeur lopen om haar bestelling van de melkboer aan te nemen en vervolgens moeiteloos terugkeren naar de iets mattere glans in het rechteroog. Ze zong tijdens het schilderen soms wat ze kampvuurliedjes noemde. Degene die ze schilderde vertelde ze over haar jeugd in Californië, waar pauwen nestelden in de sinaasappelplantages van haar vader; ze vertelde haar vrouwelijke modellen – zoals Einar eens had opgevangen toen hij, net thuisgekomen, bij de deur van het appartement boven aan de donkere trap stond – over de steeds langer wordende periodes tussen de momenten dat ze intiem met elkaar waren: 'Hij vat het altijd zo persoonlijk op. Maar ik neem het hem niet kwalijk,' zei ze, en Einar stelde zich voor hoe ze haar haar achter haar oren duwde.

'Ze zakken af,' zei Greta, terwijl ze met haar penseel op zijn kousen wees. 'Trek ze eens op.'

'Is dit nu echt nodig?'

De zeeman onder hen sloeg een deur dicht, en toen was het stil, op het gegiechel van zijn vrouw na.

'O, Einar,' zei Greta. 'Wanneer ontspan je je nu eens?' Haar

glimlach verflauwde en verdween van haar gezicht. Edvard IV sjokte de slaapkamer binnen en begon in het beddengoed te graven; toen klonk er een diepe zucht als van een baby. Hij was een oude hond, van de boerderij in Jutland, geboren in een moeras; zijn moeder en de rest van het nest waren verdronken in het vochtige veen.

Het appartement was op de zolderverdieping van een gebouw dat de regering in de vorige eeuw had geopend voor vissersweduwen. Het had ramen op het noorden, zuiden en westen en er was, in tegenstelling tot de meeste huizen in Kopenhagen, voor Einar en Greta voldoende ruimte en licht om er te kunnen schilderen. Ze waren bijna in een van de koopmanshuizen in Christianshavn getrokken, aan de andere kant van de Inderhavn, waar kunstenaars gingen wonen naast hoeren en gokverslaafde dronkaards, naast betonondernemingen en importeurs. Greta zei dat ze overal kon wonen, dat niets te armoedig voor haar was, maar Einar, die de eerste vijftien jaar van zijn leven onder een dak van stro had geslapen, was ertegen en had de ruimte in het Weduwehuis gevonden.

De voorgevel was rood geschilderd, en het huis was één straat vanaf Nyhavn. De dakkapellen staken uit het steile, met pannen bedekte dak dat zwart was van het mos, en de dakramen waren dicht bij de nok geplaatst. De andere huizen in de straat waren witgepleisterd, met deuren die acht panelen hadden en in de kleur van zeewier waren geschilderd. Aan de overkant woonde een dokter die Muller heette en die vaak met spoed bij vrouwen werd geroepen die midden in de nacht moesten bevallen. Er reden maar weinig auto's door de straat, die doodliep op de Inderhavn, waardoor het stil genoeg was om de echo van de kreet van een verlegen meisje te kunnen horen.

'Ik moet weer verder met mijn eigen werk,' zei Einar uiteindelijk, moe van het staan op de schoenen waarvan de tinnen gespen venijnig knelden.

‘Betekent dat dat je haar jurk niet wilt aantrekken?’

Toen ze het woord ‘jurk’ zei, werd hij helemaal warm vanbinnen, en vervolgens voelde hij schaamte in zijn borst omhoog komen. ‘Nee, ik denk het niet,’ zei Einar.

‘Ook niet voor een paar minuten?’ vroeg ze. ‘Ik moet de zoom tegen haar knieën schilderen.’ Greta zat naast hem, op de stoel met de zitting van touw, en streelde Einars kuit door de zijde. Haar hand werkte hypnotiserend, en de aanraking zei hem dat hij zijn ogen moest sluiten. Hij hoorde niets anders dan het lichte ruwe gekras van haar nagel tegen de zijde.

Maar toen stopte Greta. ‘Nee, het spijt me,’ zei ze. ‘Ik had het je niet moeten vragen.’

Nu zag Einar dat de deur van de esenhouten garderobekast open stond, en in die kast hing Anna’s jurk. Hij was wit, met druppelvormige kraaltjes langs de zoom en de mouwen. Vanwege een barst in een raam zwaaide de jurk zachtjes aan het hangertje. De jurk had iets – door de matte glans van de zijde, door het kant in het lijfje, door de knoopjes en haakjes aan de manchetten, die nu los en open waren als kleine mondjes – waardoor Einar hem wilde aanraken.

‘Vind je hem mooi?’ vroeg Greta.

Hij dacht erover om nee te zeggen, maar dat zou een leugen zijn geweest. Hij vond de jurk mooi, en hij voelde bijna hoe het vlees onder zijn huid rood werd.

‘Trek hem dan een paar minuten aan.’ Greta bracht de jurk bij Einar en hield hem voor zijn borst.

‘Greta,’ zei hij, ‘wat als –’

‘Je hoeft alleen je hemd uit te trekken,’ zei ze.

En dat deed hij.

‘Wat als ik...’

‘Doe je ogen maar dicht,’ zei ze.

En dat deed hij.

Zelfs met zijn ogen dicht had hij het gevoel dat hij iets aan-

stootgevents deed door daar zo zonder hemd voor zijn vrouw te staan. Het voelde alsof ze hem had betrap op iets waarvan hij had beloofd dat hij het niet meer zou doen – niet iets als overspel, maar meer iets als het hervatten van een slechte gewoonte waar hij, zo had hij beloofd, mee zou stoppen, zoals het drinken van aquavit in de havencafés van Christianshavn, of het eten van frikadeller in bed, of het schudden van een kaartspel met suède achterkanten en afbeeldingen van blote meisjes, dat hij ooit had gekocht op een eenzame middag.

‘En je broek,’ zei Greta. Ze strekte haar hand uit en ze keek oplettend om. Het raam van de slaapkamer stond open, en de frisse lucht die naar vis rook bezorgde hem kippenviel.

Einar trok snel de jurk over zijn hoofd en streek de rok recht. Hij zweette onder zijn armen, in zijn lendenstreek. Door de warmte wenste hij dat hij zijn ogen kon sluiten en terug kon naar de tijd dat hij een jongen was en datgene wat tussen zijn benen bungelde zo klein en nutteloos was als een witte radijs.

Greta zei alleen: ‘Mooi.’ Toen hield ze haar penseel op in de richting van het doek. Haar blauwe ogen versmalden zich, alsof ze iets bestudeerde op het puntje van haar neus.

Staan op de gelakte kist werd Einar vervuld van een vreemd waterachtig gevoel, terwijl het zonlicht over hem heen bewoog en hij de lucht van haring rook. De jurk zat overal los, behalve bij de mouwen, en hij voelde zich warm en ondergedompeld, alsof hij kopje-onder ging in een zomerzee. De vos joeg achter de muis aan, en er klonk een verre stem in zijn hoofd: de zachte kreet van een bang meisje.

Het viel Einar zwaar om zijn ogen open te houden, om naar Greta te blijven kijken terwijl haar hand met snelle, visachtige bewegingen naar het doek schoot en dan weer terugging. Haar zilveren armbanden en ringen draaiden als een school voortjjes. Het werd moeilijk voor hem om te blijven denken aan Anna zoals ze stond te zingen in het Koninklijk Theater, met haar kin in de rich-

ting van het dirigerestokje. Einar kon zich alleen concentreren op de zijde die zijn huid bedekte, alsof het een verband was. Ja, zo voelde het die eerste keer aan: de zijde was zo fijn en luchtig dat het net verbandgaas was – een met zalf doortrokken verband dat zacht op genezende huid lag. Zelfs zijn gêne om zo voor zijn vrouw te staan werd onbelangrijk, want ze ging met een vreemde intensiteit op haar gezicht op in het schilderen. Einar betrad een schaduwachtige droomwereld waarin Anna's jurk van iedereen kon zijn, zelfs van hem.

En net toen zijn oogleden zwaar werden en de schemering viel in het atelier, net toen hij zuchtte en zijn schouders liet hangen en Edvard IV lag te snurken in de slaapkamer, net op dat moment zong Anna's koperachtige stem: 'Kijk die Einar nu eens!'

Hij deed zijn ogen open. Greta en Anna stonden lachend naar hem te wijzen. Edvard IV stond voor Einar te blaffen. En Einar Wegener was niet in staat zich te bewegen.

Greta nam een boeket lelies over van Anna, dat ze had gekregen van een bewonderaar, en drukte het in Einars armen. Met zijn kop omhoog, als een kleine trompetspeler, begon Edvard IV rondjes om Einar heen te rennen, alsof hij hem wilde beschermen. Terwijl de twee vrouwen nog lachten, gingen Einars ogen verder open, vol tranen. Hij vond hun gelach onaangenaam, evenals de geur van de witte lelies, waarvan de roestkleurige stampers smoezelige afdrukken achterlieten in de schoot van de jurk, op de opvallende bobbel in zijn kruis, op de kousen, op zijn geopende vochtige handen.

'Je bent een hoer,' riep de zeeman onder hen teder. 'Je bent een geweldige, mooie hoer.'

De stilte die daarop volgde suggereerde een vergevingsgezinde kus. Toen klonk er nog luider gelach van Greta en Anna, en net toen Einar op het punt stond hen te smeken het atelier te verlaten, om hem de gelegenheid te geven de jurk rustig uit te trekken, zei Greta, met een stem die zacht, voorzichtig en vreemd was: 'Waarom noemen we je geen Lili?'